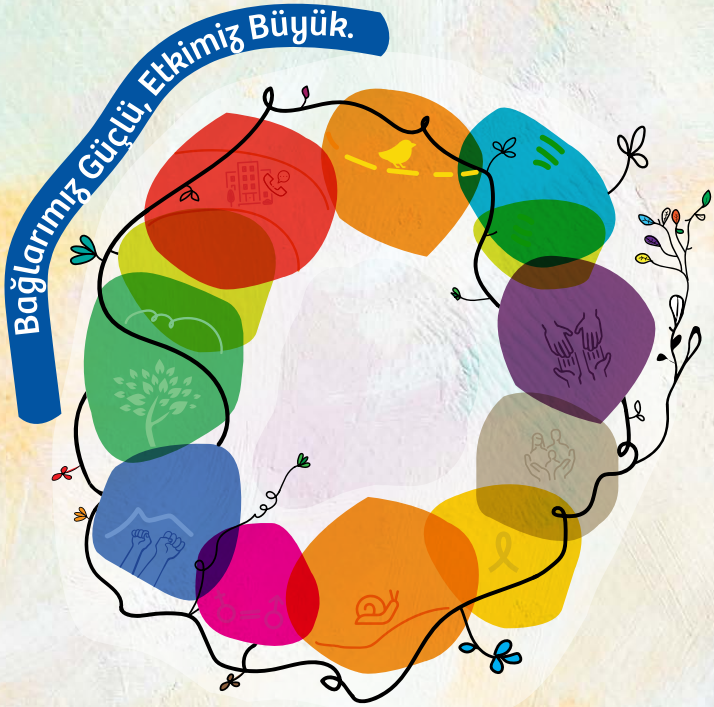
Sivil Toplum
Destek Programı

Yerelde Güçlenme: Deneyimler, Öğrenilen Dersler ve Öneriler

Sivil Toplum Destek Programı | 2025–2026

Norway
STGM
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
TAPV
Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı
UNFPA
Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Raporu hazırlayan
Duygu Güner
İzleme Değerlendirme Uzmanı | duygu.guner@live.com

Bu yayın, Norveç Büyükelçiliği'nin finansal desteği ve UNFPA Türkiye'nin işbirliği ile yürütülen Sivil Toplum Destek Programı kapsamında üretilmiştir. İçeriğin tüm sorumluluğu Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı'na aittir, Norveç Büyükelçiliği'nin ve UNFPA Türkiye'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İçindekiler

Yönetici Özeti 4

Giriş 6

Programın amacı ve destek mekanizmaları 8

Programın uygulama sürecine ilişkin deneyimler: İyi uygulamalar ve gelişmeye açık yönler 14

- Programa dahil olan sivil toplum kuruluşlarını bir arada tutabilmek kapsayıcılığın ve iletişimin önemi 14
- Birbirinden öğrenmenin etkisi ve öz kaynak kullanımı 15
- Sahada TAPV desteğinin katkısı 17

Programın sivil toplum kuruluşlarında yarattığı değişimler 18

- ÜS ve CDŞ konularındaki bilgi düzeylerinin artması 18
- CDŞ ve ÜS konularında yürüttükleri faaliyetlerinde hak temelli yaklaşım kapasitelerinin artması 19
- Sivil toplum kuruluşlarının ÜS veya CDŞ konularında faaliyetler yürütmesi 20
- ÜS ve CDŞ konularında kesişimsel düşünebilme 21
- Yerelde farklı paydaşlarla ÜS veya CDŞ konularında diyaloğun ve işbirliğinin artması 22
- Bireysel ve kurumsal kapasitenin artışı 24

Sahadan etkili uygulamalar ve öğrenilen dersler 26

- Araştırma ve ihtiyaç tespiti 26
- Eğitim, bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları 27
- Hizmet sunumu ve yerel işbirlikleri 29
- Savunuculuk ve yerel işbirlikleri 30
- Kesişimsel yaklaşım 31

Yerelin ihtiyaçları 32

- Kadınların ve kız çocuklarının ÜS ve CDŞ alanındaki ihtiyaçları 32
- Yerel sivil toplum kuruluşlarının kurumsal ihtiyaçları 33

Geleceğe yönelik öneriler 36

Yönetici Özeti

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV) tarafından Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye uygulama ortaklığı ve Norveç Büyükelçiliği'nin finansmanıyla yürütülen Sivil Toplum Destek Programı, 2025–2026 yıllarında Türkiye'nin 12 ilinden 24 sivil toplum kuruluşunun cinsel sağlık ve üreme sağlığı (ÜS) ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (CDŞ) alanlarındaki kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Program kapsamında eğitimler, deneyim paylaşımları, süpervizyon, saha ziyaretleri, mentorluk ve hibe destekleri sağlanmış; yedi kuruluşun yerel düzeyde proje yürütmesi desteklenmiştir. Bu rapor, programın uygulama deneyimlerinden hareketle ortaya çıkan değişimleri, etkili yöntemleri, karşılaşılan güçlükleri ve gelecekteki benzer programlar için önerileri bir araya getirmektedir.

Program destekleriyle sivil toplum kuruluşları ÜS ve CDŞ alanlarında bilgi ve becerilerini geliştirerek bunları mevcut çalışmalarına aktarmış veya yeni faaliyetler başlatmıştır. Katılımcı kuruluşların %74'ü bilgi düzeylerinde ve kesişimsel düşünme kapasitelerinde, %61'i hak temelli yaklaşım kapasitelerinde artış yaşadığını ifade etmiştir. Kuruluşların %57'si faaliyetlerine ÜS veya CDŞ alanlarında yeni çalışmalar eklediğini belirtmiştir. Bu sonuçlar, kuruluşların başlangıçtaki uzmanlıkları ve programa katılım düzeyleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Programın en etkili uygulamaları arasında desteklenen sivil toplum kuruluşlarının yakından takip edilmesi, ihtiyaçlarına çözüm geliştirmeye yönelik yaklaşımın program boyunca katılımcılar tarafından hissedilmesi ve farklı hak alanlarında çalışan kuruluşların birbirlerinden öğrenmelerini mümkün kılan ortamların oluşturulması yer almıştır.

Özellikle hibe desteğiyle yürütülen projeler, kuruluşların sahadan elde ettikleri bilgi ve deneyimi savunuculuk çalışmalarına dönüştürmelerine, yerel paydaşlarla yeni işbirlikleri geliştirmelerine ve kurumsal kapasitelerini güçlendirmelerine olanak sağlamıştır. Araştırma ve ihtiyaç analizi yapmak, veriye dayalı savunuculuk faaliyetleri yürütmek, yerelde farklı paydaşlarla bir araya gelerek çalışmalarını paylaşmak, sonraki dönemlerde de sürdürülebilecek işbirlikleri kurmak, kadınlar ve çocuklar için güvenli öğrenme alanları oluşturmak ve hedef grupların yaşam koşullarına uygun esnek uygulamalar geliştirmek, programdan yararlanan kuruluşların etkili uygulamaları arasında yer almıştır.

Program deneyimleri, yoksulluk, göç, engellilik ve diğer dezavantajlı koşulların kadınların ve kız çocuklarının ÜS alanında bilgiye ve sağlık hizmetlerine erişimini güçleştirdiğini; CDŞ alanında ise hak ihlallerine ilişkin farkındalık eksikliği ile hukuki ve psikososyal destek mekanizmalarına erişimdeki güçlüklerin önemli ihtiyaçlar arasında yer aldığını göstermiştir. Bununla birlikte, kuruluşların finansman, insan kaynağı ve teknik kapasite alanlarında karşılaştıkları yapısal sorunlar, bu çalışmaların sürekliliğini ve sunulan hizmetlerin sürdürülebilirliğini güçleştirmektedir.

Raporun temel önerileri arasında esnek ve yakın iletişime dayalı program yönetiminin sürdürülmesi, hibe ödemelerinin kuruluşların finansal koşullarına uyarlanması, proje tasarımında uygulama kapasitesinin dikkate alınması, raporlama sisteminin sadeleştirilmesi ve saha ziyaretleriyle yüz yüze buluşmaların sayısının artırılması yer almaktadır.

Giriş

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV), UNFPA Türkiye uygulama ortaklığı ile yürütücülüğünü üstlendiği, Norveç Büyükelçiliği'nin finansmanıyla hayata geçirilen Sivil Toplum Destek Programı, 2025-2026 yıllarında 24 sivil toplum kuruluşunun Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı (ÜS) konusunda güçlenmelerini ve Cinsiyete Dayalı Şiddetin (CDŞ) ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalarını desteklemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, özellikle kadınlar ve kız çocuklarıyla faaliyetler yürüten sivil toplum kuruluşlarına, ÜS ve CDŞ ile ilgili bilgi ve farkındalık artırma, savunuculuk ve uygulama (psiko-sosyal destek, hukuki destek, başvuru alma gibi hizmetler) alanlarında faaliyetler yürütmeleri için teknik ve mali destekler verilmiştir.

ÜS ve CDŞ alanlarında hak temelli bir yaklaşımın benimsenmesi, kadınların ve kız çocuklarının haklara, bilgiye ve destek mekanizmalarına erişiminin güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Türkiye'nin farklı illerinde faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşları, bulundukları bölgelerin toplumsal, ekonomik ve kültürel koşullarını tanımaları ve farklı ihtiyaçlara sahip gruplarla doğrudan temas kurabilmeleri bakımından önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte, yerel koşulların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışma alanlarının farklılaşması, ÜS ve CDŞ alanlarında yürütülen çalışmaların da farklı ihtiyaçlar ve yöntemler doğrultusunda şekillenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, yerel sivil toplum kuruluşlarının mevcut uzmanlıklarıyla ÜS ve CDŞ alanlarını nasıl ilişkilendirdiklerinin, sahada karşılaştıkları güçlüklerin ve geliştirdikleri uygulamaların paylaşılması, gelecekte yürütülecek benzer destek programları açısından önemli bir öğrenme alanı sunmaktadır.

Bu rapor iki yıla yakın bir süreç içerisinde, 12 ayrı ilde farklı temalarda ve hak alanlarında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının ÜS ve CDŞ konularında nasıl kapasitelerini artırdıklarını, kendi uzmanlık alanlarıyla ÜS ve CDŞ arasındaki kesişimleri nasıl ele aldıklarını ve hangi desteklerin bu süreçte etkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Rapor, programın faaliyet ve çıktılarının kapsamlı bir değerlendirmesinden ziyade, sivil toplum kuruluşlarının sahadaki deneyimlerine, karşılaştıkları güçlüklere, geliştirdikleri uygulamalara ve bu süreçten çıkarılan derslere odaklanmaktadır. Ayrıca bu rapor, TAPV gibi benzer hibe programı yürütecek sivil toplum kuruluşlarına ve partner kurumlara operasyonel öneriler sunmayı da amaçlamıştır.

Bu raporun hedef kitlesini aşağıdaki kurum ve kuruluşlar oluşturmaktadır:

- Yerel düzeyde kadınlarla ve kız çocuklarıyla çalışan tüm sivil toplum kuruluşları,
- Yerel düzeyde faaliyet gösteren kuruluşlara ulaşmayı hedefleyen hibe veren kurum ve kuruluşlar,
- ÜS ve CDŞ alanlarında faaliyet yürüten veya yürütmek isteyen sivil toplum kuruluşları.

Programın amacı ve destek mekanizmaları

Sivil Toplum Destek Programı, farklı hak alanlarında faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşlarının ÜS ve CDŞ alanlarındaki bilgi, beceri ve uygulama kapasitelerini güçlendirmek amacıyla tasarlanmıştır. Program kapsamında, kuruluşların farklı ihtiyaçları ve çalışma alanları dikkate alınarak birbirini tamamlayan çeşitli destek mekanizmaları hayata geçirilmiştir. Program sivil toplum kuruluşlarında altı ayrı değişim gerçekleştirmeyi hedeflemiştir:

1- **STK'ların ÜS ve CDŞ konularındaki bilgi düzeylerinin artması,**

2- **STK'ların CDŞ ve ÜS konularında eğitim / farkındalık, savunuculuk ve hizmet sunumu faaliyetlerinde hak temelli yaklaşım kapasitelerinin artması,**

3- **STK'ların ÜS ve CDŞ konularında eğitim/farkındalık, savunuculuk ve hizmet sunumu (psikososyal destek, hukuki danışmanlık, kurumlara yönlendirme) çalışmaları yürütmesi,**

4- **STK'ların ÜS ve CDŞ konularında kesişimsel düşünmesi,**

5- **Hibe alan STK'ların ÜS ve CDŞ konularında kendi alanlarındaki farklı paydaşları etkilemesi,**

6- **STK'lar kurumsal kapasitelerinin gelişmesinde önceliklendirdikleri konularda gelişmesi.**

Bu hedeflere ulaşmak üzere, programa başvuran sivil toplum kuruluşları arasından seçilen 24 kurum için farklı destek mekanizmaları ve faaliyetler hayata geçirilmiştir. Bu faaliyetler aşağıdaki gibidir:

- Eğitimler : Çevrimiçi eğitimler, yüz yüze eğitici eğitimleri
- Hasat buluşmaları (çevrimiçi)

- Deneyim paylaşımları (çevrimiçi)
- Saha izleme ziyaretleri
- Eğitici eğitimlerinin devamı olan süpervizyon desteği
- Hibe alan sivil toplum kuruluşlarıyla düzenli izleme toplantıları
- Mentorluk desteği
- Hibe desteği

Programın hedef kitlesini, ÜS ve CDŞ alanlarında faaliyet gösteren veya bu alanlarda çalışma yürütmek isteyen sivil toplum kuruluşları oluşturmuştur. Program aracılığıyla, bu kuruluşların çalışmalarından yararlanan kadınlara, çocuklara, kamu kurumlarına, yerel yönetimlere, hizmet sağlayıcılara ve yereldeki diğer sivil toplum aktörlerine ulaşılması hedeflenmiştir.

Programa başvurular TAPV tarafından açık başvuru çağrısı ile yapılmış ve programa katılacak 24 sivil toplum kuruluşu jüri değerlendirmesiyle belirlenmiştir. Değerlendirme sonucunda ÜS alanında 10 asil ve 2 yedek, CDŞ alanında 10 asil ve 2 yedek sivil toplum kuruluşu seçilmiş, ilerleyen süreçte bu kuruluşların tamamı faaliyetlere dahil edilmiştir.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet alanında kabul edilen sivil toplum kuruluşları:

- Antalya Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği- Antalya
- Birarada Bilim, Sanat, Eğitim, Araştırma ve Dayanışma Derneği- İstanbul
- Çember Sivil İnisiyatif Derneği- Eskişehir
- Ebelikte Eğitim Araştırma Geliştirme Derneği (EBEARGE) -İzmir
- Mozaik Kadın Derneği- Hatay
- Mültecilerle Dayanışma Derneği - İzmir

- SistersLab – Bilim ve Teknolojide Kadın Derneği - İstanbul
- Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı - İstanbul
- Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği - Van
- Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği - Şanlıurfa
- ADA Eğitim Kooperatifi - Ankara
- Herkes için Ruh Sağlığı Derneği - İzmir

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı alanında kabul edilen sivil toplum kuruluşları:

- Afet ve Kadın Çalışmaları Derneği - Batman
- Engelsiz Erişim Derneği - İstanbul
- Engel Siz Yaşam Derneği - İzmir
- Kolektif Etki Programı Derneği - İzmir
- Konuşmamız Gerek Derneği - İstanbul
- Kurtalan Ekspres Eğitim Kültür Sanat Derneği - Siirt
- Lotus Kadın Dayanışma ve Yaşam Derneği - Kocaeli
- On Yedi Mayıs Derneği - Ankara
- Önce Çocuklar Derneği - Diyarbakır
- Uluslararası Göçmen Kadınlar Dayanışma Derneği - İstanbul
- Kadın Zamanı Derneği - İstanbul
- Temas Emziren ve Anne Sütü Gönüllüleri Derneği - İstanbul

Programa dahil olan sivil toplum kuruluşları 12 farklı ilde faaliyet göstermektedir. İstanbul ve İzmir'den katılım diğer illere kıyasla yoğun olmuştur. Bununla birlikte, hak temelli sivil toplum kuruluşlarının daha az sayıda olduğu illerden de katılım sağlanması, farklı bölgesel dinamiklerin

program kapsamında görünür olmasını mümkün kılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının uzmanlık alanları incelendiğinde, göç ve iltica, engelli hakları, LGBTİ+ hakları ve çocuk hakları alanında çalışan derneklerin yanı sıra kadın hakları, kadın istihdamı ve anne sağlığı alanlarında çalışan kuruluşlar ile sağlık çalışanlarının oluşturduğu derneklerin de yer aldığı görülmektedir.

Programda eğitimler önemli bir yer tutmuştur. ÜS ve CDŞ konularında bilgi ve farkındalık artırmaya yönelik eğitimlerin yanı sıra, kuruluşların uygulama ve kurumsal kapasitelerini geliştirmeyi amaçlayan farklı eğitimler de düzenlenmiştir. Bunlar arasında savunuculuk ve kampanya konusunda uygulamaya dayalı eğitimler, eğitim faaliyetlerinde sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesine yönelik öğrenim tasarımı eğitimi, ÜS ve CDŞ odaklı psikolojik ilk yardım eğitimi, hibe programlarına başvuru, proje geliştirme ve proje yönetimi süreçlerini desteklemeye yönelik proje geliştirme ve yönetimi eğitimi, izleme ve değerlendirme eğitimi, kadına yönelik şiddetle mücadelede ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemeler ve uygulamalar semineri, bu alandaki uluslararası izleme ve raporlama mekanizmaları eğitimi, çocuk hakları perspektifinden CDŞ eğitimi ve CDŞ ile ÜS konularında eğitmen yetiştirmeye yönelik eğitici eğitimleri yer almıştır. Eğitimler, sivil toplum kuruluşlarının ÜS ve CDŞ konularındaki bilgi düzeylerini artırmanın yanı sıra, bu alanlarda yürüttükleri faaliyetlerin içeriğini güçlendirmeyi veya yeni faaliyetler planlamalarını hedeflemiştir.

Eğitimlerin yoğun olduğu dönemde ise sivil toplum kuruluşları arasında bağ kurulması, öğrenilenlerin kuruluşların çalışmalarına nasıl yansıdığının değerlendirilmesi ve program faaliyetleriyle ilgili duyuruların paylaşılması amacıyla 6 Hasat buluşması düzenlenmiştir. Eğitimlerle birlikte, sivil toplum

kuruluşlarının birbirinden öğrenmesini mümkün kılan 11 deneyim paylaşımı oturumu gerçekleştirilmiştir. Deneyim paylaşımları, sivil toplum kuruluşlarının karşılaştıkları benzer güçlüklerin üstesinden gelmek için birbirlerinden öğrenmelerini, yürüttükleri çalışmaların verimliliğini ve sürdürülebilirliğini artırmalarını ve kurumsal kapasitelerini güçlendirmelerini amaçlamıştır. Program kapsamında sağlanan desteklerin birbirini tamamlaması, edinilen bilgilerin kuruluşların kendi çalışma alanlarına ve uygulamalarına aktarılması açısından önem taşımıştır. Eğitim, mentorluk ve deneyim paylaşımı gibi farklı mekanizmalar, kuruluşların ihtiyaçlarına göre farklı biçimlerde yararlanabilecekleri bir destek yapısı sunmuştur.

Programa katılan sivil toplum kuruluşlarından 7'si hibe desteği, 6 kuruluş da toplam 8 mentorluk desteği almıştır. Mentorluk desteği alanların çoğu aynı zamanda hibe desteği de alan kurumlar olmuştur. Hibe ve mentorluk desteklerinden yararlanan kuruluşlar ile desteklerin kapsamı aşağıda sunulmuştur.

Afet ve Kadın Çalışmaları Derneği

Hibe desteği ↝ Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Elçileri, Bilgi ile Güçleniyoruz Projesi

Mentor desteği (2 adet) ↝ Politika belgesi geliştirme, CDŞ ve ÜS hakları (ÜSH) odaklı stratejik planlama ve program geliştirme

Çember Sivil İnisiyatif Derneği

Mentor desteği ↝ CDŞ ve ÜS hakları (ÜSH) odaklı stratejik planlama ve program geliştirme

Engel Siz Yaşam Derneği

Hibe desteği — İklim Krizinde Görünürlük ve Erişim: Engelli Kadınlar İçin Eşit, Güvenli ve Erişilebilir ÜS Hizmetlerinin Güçlenmesi

Mentor desteği — Değişim teorisi ve etki yönetimi

Kolektif Etki Programı Derneği

Hibe desteği — Bir Arada, Bir Çemberde: Kadın Sağlığı Her Kadının Hakkı Projesi

Mültecilerle Dayanışma Derneği

Hibe desteği — Dinle, Anla, Anlat Projesi

Lotus Kadın Dayanışma ve Yaşam Derneği

Hibe desteği — Kırılgan Değil Kararlıyız: Cinsel Şiddete Karşı Yerelden Kadın Dayanışmasını Güçlendirme Projesi

Mentor desteği — Savunuculuk stratejisi geliştirme

Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı

Hibe desteği — Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet ve Çocuk Suçluluğunu Önlemede Yerel Çözümler

Mentor desteği — Politika belgesi geliştirme

Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği

Hibe desteği — Kadınların Adalete ve Psiko-Sosyal Destek Mekanizmalarına Erişimi için Güçlendirme Projesi

Mentor desteği (2 adet) — Sahada güçlendirme modeli ve CDŞ ve ÜS hakları (ÜSH) odaklı stratejik planlama ve program geliştirme

Programın uygulama sürecine ilişkin deneyimler: iyi uygulamalar ve gelişmeye açık yönler

Programa dahil olan sivil toplum kuruluşlarını bir arada tutabilmek – kapsayıcılığın ve iletişimin önemi

Programların uygulama süreçlerinde hibe veren kurumların ve yürütücü kurumların yaklaşımları, olumlu ve olumsuz etkilerin oluşmasında faaliyetler kadar rol oynamaktadır. Sivil Toplum Destek Programı'nın uygulama sürecinde TAPV'ın dikkat ettiği bazı hususlar, programın başarısına önemli katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bunlar düzenli takip, yakın iletişim ve ihtiyaçları dikkate alarak programda esneklik yaratma çabasıdır.

Programın taşıdığı en büyük risklerden biri, bir yılın sonunda sınırlı sayıda kuruluşa hibe desteği verilebilmesi nedeniyle hibe alamayan kuruluşların programdan uzaklaşması ve bu kuruluşların ÜS ve CDŞ konularına olan ilgilerinin azalmasıydı. Bu riski yönetmek üzere program koordinasyonu, kuruluşlar arasındaki diyaloğu canlı tutmak ve ihtiyaçlarına yanıt vermeye devam etmek amacıyla yeni faaliyetler düzenlemiştir. Programdan yararlanan 24 sivil toplum kuruluşunun ÜS ve CDŞ alanında değişim yaratma motivasyonunu iki yıl boyunca canlı tutmak için kuruluşlarla düzenli iletişim kurulmuş; etkinliklere davet etme, farklı hibe ve eğitim programlarını duyurma gibi iletişim faaliyetleri yürütülmüştür. Programın sonuna gelindiğinde katılımcı sivil toplum kuruluşlarının tamamı, TAPV ve program koordinatörüyle kurulan iletişimden çok memnun kaldıklarını ifade etmiştir. İletişimin yanı sıra, hibe almayan sivil toplum kuruluşları arasında eğitici eğitimi alanlara sahada eğitim

yürütmeleri için sağlanan süpervizyon desteği de kuruluşların programla ilişkilerini sürdürmelerinde önemli rol oynamıştır.

TAPV koordinasyonunun hibe alan sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleştirdiği düzenli izleme toplantıları, kuruluşların projelerini uygulama süreçlerini desteklemiş ve karşılaştıkları sorunlara daha hızlı çözüm bulmalarını sağlamıştır. Hibe alan kuruluşların nihai raporlarında da TAPV'ın açık iletişimi, teknik desteği ve raporlama süreçlerinde sunduğu geri bildirimler olumlu değerlendirilmiştir. Bu deneyimler, izleme çalışmalarının yalnızca faaliyetlerin ve bütçenin kontrol edilmesi amacıyla değil, uygulama sürecinde karşılaşılan güçlüklerin birlikte değerlendirilmesi ve çözüm geliştirilmesi amacıyla da yürütülmesinin önemini göstermektedir. Hibe programı yürütmeyi planlayan tüm kurumların destekleyici izleme çalışmalarına faaliyet planlarında yer vermesi önerilir.

Bununla birlikte, iki yıl içerisinde faaliyetlerine son veren veya gelir yetersizliği nedeniyle faaliyetlerini kısıtlamak zorunda kalan sivil toplum kuruluşları da olmuştur. Bu kurumlar ÜS ile CDŞ alanlarında kapasitelerini artırmış olsalar da edindikleri bilgi ve becerileri sahada uygulama fırsatı bulamamıştır. Bu durum, kapasite geliştirme çalışmalarının etkisinin yalnızca sağlanan eğitim ve teknik desteklere değil, kuruluşların faaliyetlerini sürdürebilecek mali ve kurumsal koşullara da bağlı olduğunu göstermektedir.

Birbirinden öğrenmenin etkisi ve öz kaynak kullanımı

Programda eğitimler kadar deneyim paylaşımları da önemli bir yer tutmuştur. Yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının çok çeşitli ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için, program kendi öz kaynaklarını kullanmıştır, diğer bir deyişle katılımcı kuruluşların mevcut bilgi birikiminden ve uzmanlıklarından

yararlanılmıştır. Şiddet başvurusu ve vaka takibi, yerel yönetimlerle işbirlikleri, dijital erişilebilirlik, gönüllülük yönetimi gibi çeşitli başlıklarda deneyime sahip, örnek çalışması olan program katılımcısı sivil toplum kuruluşları bu alanlarda gelişme ihtiyacı duyan diğer kuruluşlara gönüllü olarak deneyimlerini aktarmıştır. Bu yöntem yalnızca öğrenmeyi desteklememiş, kuruluşların birbirlerini tanımalarına, aralarında dayanışma geliştirmelerine ve programa aidiyetlerinin artmasına da katkı sağlamıştır. Kuruluşlar birbirlerini tanıdıkça iletişim kanalları da canlanmıştır. Kuruluşlar arası ilişkinin artmasıyla programın iletişim kanallarından biri olan WhatsApp grubu, kuruluşların çalışmalarını birbirlerine duyurdukları ve farklı hibe programları hakkında bilgi paylaştıkları aktif bir iletişim alanına dönüşmüştür.

Öneriler: Programdan yararlanan sivil toplum kuruluşlarının birbirleriyle işbirliği yapmaya istekli oldukları, birbirlerinin uzmanlıklarından yararlanmak ve iletişim ağlarını genişletmek istedikleri görülmüştür. Bazı kuruluşların da önerdiği üzere, kuruluşlar arasındaki iletişimi artıracak faaliyetlerin tasarlanması önerilmektedir. Örneğin, kuruluşlar arası ziyaretler ve yüz yüze buluşmalar bütçe gerektirse de işbirliklerini artırabilecek faaliyetlerdir. Ayrıca benzer programlarda katılımcı kuruluşların uzmanlık alanlarının ve iletişim bilgilerinin düzenli olarak güncellenen ortak bir belgede paylaşılması, kendi aralarındaki işbirliklerini kolaylaştıracaktır. Bu tür bir kaynak, kuruluşların belirli bir konuda desteğe ihtiyaç duyduklarında program koordinasyonuna bağımlı kalmadan doğrudan birbirleriyle iletişim kurmalarını da mümkün kılabilir.

Bir başka öneri de program ortaklarının mevcut kurumsal bilgi birikimi ve uzmanlıklarından daha fazla yararlanılmasıdır. Program kapsamında uygulama ortaklığı rolü üstlenen UNFPA Türkiye, programın yürütülmesinde, hibe bütçesinin planlanmasında ve programın takibinde roller üstlenmiştir. UNFPA Türkiye'nin kurumsal deneyimi ve uzmanlığının programın içeriğine önemli katkılar sağlayabileceği dikkate alınmalıdır. UNFPA Türkiye, sahadaki aktörlerle

bilgi ve deneyim paylaşımı, uluslararası mekanizmaların ve aktörlerin tanıtılması, kuruluşların uluslararası savunuculuk ve temsil süreçlerine dahil edilmesi gibi faaliyetler aracılığıyla yerel kuruluşların kapasitelerinin güçlendirilmesine daha fazla katkıda bulunabilir.

Sahada TAPV desteğinin katkısı

Sivil toplum kuruluşları sahada yürüttükleri çalışmaları artırdıkça yeni ihtiyaçlarla ve güçlüklerle karşılaşmışlardır. Özellikle eğitim ve farkındalık çalışmaları yürütenler, katılımcı kadınların farklı ihtiyaçlarına yanıt vermekte zorlanabilmiştir. Eğitici eğitimi alanların sahada deneyim kazanırken süpervizyon desteğinden yararlanmaları ve saha ziyaretleri aracılığıyla kuruluşların kendi yerellerinde tanınması hem öğrenme süreçlerini hem de kurumsal görünürlüklerini desteklemiştir. Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin nihai raporunda, TAPV'ın mülteci kadınlarla çalışma deneyimine sahip bir uzmanının ÜS oturumlarına kolaylaştırıcı olarak katılmasının, konunun hedef gruba aktarılmasında özellikle yararlı olduğu belirtilmiştir. Bu örnek, teknik desteğin sahadaki hedef grubun özelliklerine ve uygulama sırasında ortaya çıkan ihtiyaçlara göre şekillendirilmesinin önemini göstermektedir.

Öneri: Kurum ziyaretlerine hibe desteği programlarında daha fazla yer verilmesi önerilir. Program yürütücülerinin kuruluşları yerellerinde ziyaret etmesi, onları yakından tanımak, ihtiyaçlarını daha net belirlemek ve yerel işbirliklerini güçlendirmelerine destek olmak açısından önem taşımaktadır. Ayrıca yerelde hayata geçirilen projelerin eğitim, kampanya ve savunuculuk gibi temel faaliyetlerinde, kuruluşların ihtiyaç duyması halinde gözlem, geri bildirim ve uygulama desteği sunabilecek uzmanların sürece dahil edilmesi kritik öneme sahiptir. Bu desteğin yalnızca sorun ortaya çıktığında değil, uygulama sürecinin farklı aşamalarında erişilebilir olması, kuruluşların karşılaştıkları güçlükleri erken aşamada ele almalarını kolaylaştırabilir.

Programın sivil toplum kuruluşlarında yarattığı değişimler

ÜS ve CDŞ konularındaki bilgi düzeylerinin artması

Programdan yararlanan sivil toplum kuruluşları, programın faaliyetlerinden farklı düzeylerde yararlanmış, farklı derinlikte değişimler yaşamışlardır. Yararlanıcı sivil toplum kuruluşlarının tamamı, programın temel faaliyetlerinden biri olan eğitimlere katılmıştır. Eğitimlere katılımın, kuruluşların ÜS ve CDŞ konularındaki bilgi düzeylerinin artmasına katkı sağladığı görülmüştür. Eğitimlerin sonunda katılımcıların bilgi düzeylerinde ortalama %67 oranında artış kaydedilmiştir. Program sonunda kuruluş temsilcilerinden kurumlarının ÜS ve CDŞ alanında bilgi düzeylerindeki değişimi değerlendirmeleri istendiğinde, %74'ü değişim yaşadığını ifade etmiştir.

Değişim yaşamadığını ifade eden kuruluşlar incelendiğinde, bunların ÜS ve CDŞ konularında doğrudan faaliyet yürüten ve kendi değerlendirmelerine göre bu alanlarda zaten yüksek bilgi düzeyine sahip kuruluşlar olduğu görülmüştür. Bu kuruluşların eğitimlere en az katılanlar arasında yer aldığı da tespit edilmiştir. Öte yandan, program süreci boyunca toplanan nitel veriler, eğitimlere katılan kuruluşların bilgi ve farkındalık düzeylerinde gelişme yaşadıklarına işaret etmektedir. Bu durum, öz değerlendirme sonuçlarının kuruluşların başlangıçtaki uzmanlık düzeyleri ve programa katılım yoğunluklarıyla birlikte yorumlanması gerektiğini göstermektedir. Bazı kurumlar eğitimlerde öğrendiklerinden başka hibelere başvururken yararlandıklarını, bazıları sahayla ilişkilerinde kendilerine daha fazla güvendiklerini, bazıları ise eksik bilgilerini tamamladıklarını ifade etmiştir.

"Bu konudaki bilgi düzeyi o kadar arttı ki her mahalle ev toplantısı ya da atölyelerde oranın dinamiklerine göre örnekler verebiliyoruz ve doğrudan ya da dolaylı aktarmak istediğimizi aktarabiliyoruz."
(Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği)

CDŞ ve ÜS konularında yürüttükleri faaliyetlerinde hak temelli yaklaşım kapasitelerinin artması

Program, sivil toplum kuruluşlarının ÜS ve CDŞ konularında hak temelli bir yaklaşım benimsemesine önem vermiş, faaliyetlerini bu yaklaşımla geliştirmiştir. Programın sonunda sivil toplum kuruluşlarından bu alandaki kapasitelerine ilişkin öz değerlendirme yapmaları istendiğinde, %61'i hak temelli yaklaşım kapasitelerinin arttığını ifade etmiştir.

Hak temelli yaklaşım kapasitesindeki artış sivil toplum kuruluşlarının hak savunusu yapma gücünü artırmış, çalışmalarını kamunun sorumluluğunu harekete geçirmeye ve yerel otoritelerle daha fazla ilişki kurmaya yönlendirmiştir. Öte yandan sivil toplum kuruluşları, hak temelli yaklaşımı yalnızca saha faaliyetlerinde kullanılan bir yöntem olarak değil, kurumsal işleyişe ve uzun vadeli çalışma biçimlerine yansıması gereken bir yaklaşım olarak da ele almıştır. Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı'nın kendi cinsel sömürü, istismar ve tacizden koruma politikasını oluşturması veya Afet ve Kadın Çalışmaları Derneği'nin CDŞ, insan kaynakları ve davranış kurallarına ilişkin kurum politikası geliştirmesi, hak temelli yaklaşımın örgüt içi işleyişe yansıyan örnekleri olmuştur. Bu örnekler, kapasite gelişiminin yalnızca bilgi edinmeyle sınırlı kalmadığını, kuruluşların kendi kurumsal politika ve uygulamalarını gözden geçirmelerine de katkı sağlayabildiğini göstermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının ÜS veya CDŞ konularında faaliyetler yürütmesi

Bu değişim, programın somut hedeflerinden biri olmuştur. Program, bu hedefe hibe desteği sağladığı 7 sivil toplum kuruluşu aracılığıyla doğrudan ulaşmıştır. Hibe alan sivil toplum kuruluşları ÜS ve CDŞ konularında eğitim ve farkındalık faaliyetleri, psikososyal destek, hukuki danışmanlık, kurumlara yönlendirme hizmetleri ve savunuculuk çalışmaları yürütmüştür.

Programın önemli bir diğer sonucu ise hibe almayan kuruluşların ÜS ve CDŞ alanlarında ne ölçüde yeni faaliyetler geliştirdiği veya mevcut çalışmalarını güçlendirdiğidir. EBEARGE, Temas Derneği, 17 Mayıs Derneği, Konuşmamız Gerek Derneği ve Kadın Zamanı Derneği gibi kuruluşlar program öncesinde de ÜS ve CDŞ alanlarında faaliyet yürütmekteydi. Bu kuruluşların bazıları, programın mevcut çalışmalarının içeriğini güçlendirdiğini, eğitim materyallerini güncelleddiklerini ve sundukları hizmetlere yeni hizmetler eklediklerini ifade etmiştir. Faaliyetlerine son veren kuruluşlar ile çalışma alanı zaten üreme sağlığı, anne sağlığı veya kadına yönelik şiddetle mücadele olan kuruluşların çoğunluğu, bu alanlarda hâlihazırda faaliyet yürüttükleri için yeni bir değişim yaşamadıklarını belirtmiştir. Bu nedenle programa katılan kuruluşların %57'si, program sonunda faaliyetlerine ÜS veya CDŞ konularında yeni çalışmalar eklediklerini ifade etmiştir. Burada değişimin yalnızca yeni faaliyet başlatılmasıyla değil, mevcut faaliyetlerin içeriğinin ve niteliğinin geliştirilmesiyle de değerlendirilmesi önemlidir.

Daha önce ÜS veya CDŞ alanlarında çalışmayan kuruluşlar ise bu alanlarda yeni proje desteklerine başvurduklarını ve sundukları hizmetlere bu konuları dahil ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca programa katılmadan önce bu konularda

eğitim çalışması yürütmeyen kuruluşlar arasında, program kapsamında eğitici olarak yetişip kendi çalışma alanlarında eğitim düzenlemeye başlayanlar da olmuştur.

> *"Psikososyal destek alanında da başvuru formunun içinde hukuki, psikolojik danışmanlık vardı, ÜS danışmanlığını dahil ettik."*
> ***(17 Mayıs Derneği)***

ÜS ve CDŞ konularında kesişimsel düşünebilme

Kesişimsel düşünebilme, hak temelli yaklaşımın gelişmesiyle ve sivil toplum kuruluşlarının birbirlerinden öğrenmeleriyle güçlenmiştir. Kesişimsel düşünmenin önemli göstergelerinden biri, kuruluşların kendi uzmanlık alanları ile diğer hak alanları arasındaki ilişkileri fark etmeleri olmuştur. Özellikle engelli hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının eğitimlerde ve toplantılarda yaptıkları paylaşımlar, diğer kuruluşların kendi faaliyetlerinin erişilebilirliğini sorgulamalarını ve bu konudaki eksikliklerini fark etmelerini sağlamıştır. LGBTİ+ hakları alanında çalışan 17 Mayıs Derneği, web sitesini ve yayınlarını hazırlarken engelli bireylerin erişimini yeterince dikkate almadığını fark ettiğini ifade etmiştir. Bu örnek, kesişimsel yaklaşımın yalnızca farklı hak alanları arasındaki bağlantıları kavramakla değil, kuruluşların kendi çalışmalarını farklı grupların ihtiyaçları açısından yeniden değerlendirmeleriyle de ilgili olduğunu göstermektedir. Katılımcı sivil toplum kuruluşlarının %74'ü kesişimsel düşünme pratiğinde artış yaşadığını belirtmiştir.

Hibe alan sivil toplum kuruluşları, uyguladıkları projelerde kesişimselliği daha somut biçimde deneyimlemiş ve çalışmalarına dahil etmiştir. Örneğin Engel Siz Yaşam Derneği, iklim değişikliği, engellilik, bakım yükümlülükleri ve engelli

kadınların ÜS haklarına erişimini birlikte ele almıştır. Suya, gıdaya ve enerjiye erişim gibi meselelerin engelli kadınların sağlık ve yaşam standartlarıyla ilişkisini değerlendirmesi, farklı hak alanları arasında bağlantı kurulmasına bir örnektir. Mültecilerle Dayanışma Derneği ise göç ve iltica alanındaki çalışmalarını mülteci kadınların CDŞ deneyimleriyle ilişkilendirmiştir. Böylece göçmenlik statüsü, toplumsal cinsiyet ve şiddet risklerinin birlikte ele alınmasına yönelik farkındalığı ve deneyimi gelişmiştir.

Yerelde farklı paydaşlarla ÜS veya CDŞ konularında diyaloğun ve işbirliğinin artması

Hibe alan sivil toplum kuruluşları, projeleri kapsamında 19 il ve ilçe belediyesi, 5 baro ve baroların ilgili komisyonları, 44 sivil toplum kuruluşu ve sivil ağ, 16 kamu kurumu, 6 mahalle muhtarlığı ve 3 üniversite ile yakın temasta bulunmuş, savunuculuk faaliyetleri gerçekleştirmiş ve bu paydaşların bir kısmıyla yeni işbirlikleri geliştirmiştir. Gerçekleştirilen 7 proje sayesinde sivil toplum kuruluşları sahada ve özellikle yerel otoriteler nezdinde görünürlüklerini artırmış, yürüttükleri çalışmaların güvenilirliğini güçlendirmiştir. Birçok kurum, proje kapsamında planladıklarının ötesinde savunuculuk faaliyeti yürütmüştür. Savunuculuk kapasitesindeki gelişimin somut örnekleri arasında, Engel Siz Yaşam Derneği'nin araştırma bulgularından hareketle hazırladığı ve yerel yönetimlere sunduğu politika önerileri raporu ile Lotus Kadın Dayanışma ve Yaşam Derneği'nin kadınların sağlık ihtiyaçlarını ve yerel çözüm önerilerini bir araya getirdiği Sağlık Hakları Eylem Planı taslağı yer almaktadır. Bu açıdan program, hibe verdiği sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yalnızca doğrudan yararlanıcı hedef grup düzeyinde değil, yerel otoriteler, kamu çalışanları ve

hizmet sunan kamu kurumları düzeyinde de değişimi desteklemiştir. Öte yandan, iki projede yerel kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan kalıcı ağlar kurulmuş; bir projede ise ilçe belediyesiyle sonraki yıl için protokol imzalanarak yürütülen çocuklara yönelik psiko-sosyal destek çalışması belediyenin ana faaliyetlerinden biri haline gelmiştir.

Bu değişimlerin gerçekleşmesinde, program kapsamında verilen savunuculuk eğitimlerinin önemli bir katkısı olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle sahadan veri toplayan sivil toplum kuruluşlarının bu verileri analiz edip raporlaştırdıktan sonra savunuculuk faaliyetlerini daha güçlü kanıtlarla ve daha fazla özgüvenle yürüttükleri gözlemlenmiştir. Bu deneyim, veri toplama ve analiz çalışmalarının yalnızca ihtiyaçları tespit etmek için değil, yerel karar vericilerle diyalog kurmak ve somut politika önerileri geliştirmek için de önemli araçlar olduğunu göstermektedir.

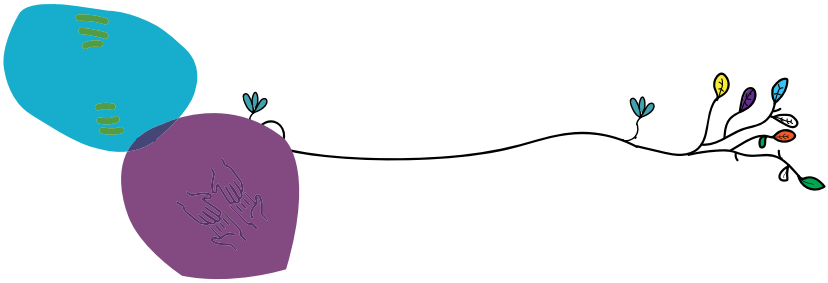
> *"Projenin hedeflerinin ötesine geçen en önemli kazanımlardan biri ise yerel politika aktörleriyle kurulan güçlü diyalog mekanizması olmuştur. Proje başlangıcında hedefimiz araştırma bulgularını yerel yönetimlerle paylaşmak ve politika önerileri geliştirmek iken, uygulama sürecinde bu hedef daha ileri taşınmıştır. Araştırma bulguları ve politika önerileri yalnızca yaygınlaştırma toplantılarında paylaşılmamış; İzmir Büyükşehir Belediyesi Engelli İhtisas Komisyonu Başkanı ve komisyon üyeleri, İzmir Kent Konseyi Başkanlığı, İzmir Kent Konseyi Engelli Meclisi, İzmir Barosu Engelli Hakları Komisyonu ve diğer yerel paydaşlarla doğrudan savunuculuk ve politika diyaloğu yürütülmüştür."*
> ***(Engel Siz Yaşam Derneği)***

Bireysel ve kurumsal kapasitenin artışı:

TAPV, programın başında, program katılımcısı sivil toplum kuruluşlarıyla tek tek görüşüp kurumların ihtiyacını birlikte tespit etmek amacıyla görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmeler, programa dahil olan kuruluşların ortak ihtiyaçlarının tespit edilmesini ve program faaliyetlerinin bu ihtiyaçlara göre şekillendirilmesini sağlamıştır. Eğitimlerin yanı sıra mentorluk ve hibe desteği, kurumsal kapasitenin artışını en fazla destekleyen faaliyetler arasında yer almıştır. Kuruluşlar, projeleri kapsamında faaliyetlerinin artmasıyla yeni gönüllüler kazandıklarını ifade etmiştir. Hibe alan kuruluşlar, düzenli raporlama sayesinde izleme ve değerlendirme kapasitelerini geliştirdiklerini ve projeler aracılığıyla daha sistematik çalışma alışkanlıkları kazandıklarını belirtmiştir. Bu alışkanlıkların kurumsal kültürün bir parçası haline gelmesi, kazanımların proje sonrasında da sürdürülmesi açısından önem taşımaktadır. Mentorluk desteği ile 6 kurum talep ettiği 8 ayrı konuda kapasitesini geliştirmiştir. Hibe alan sivil toplum kuruluşlarının projeler kapsamında geliştirdikleri broşürler, videolar, eğitim içerikleri gibi materyaller, kurumların sonraki çalışmalarında yararlanabilecekleri kalıcı kaynaklar oluşturmuştur.

Bununla birlikte bireysel kazanımlar da dikkat çekmiştir. Kurumları temsilen program boyunca etkinliklere katılan, proje yöneten katılımcılar kendilerini ÜS ve CDŞ konularında kendilerini daha yetkin, özgüvenli hissettiklerini söylemişlerdir. Birbirlerinden ilham aldıklarını, dayanışma ve mücadeleye olan inançlarını ve motivasyonlarının arttığını dile getirmişlerdir. Program içinde birçok sivil toplum kuruluşunu tanıyarak iş ağlarını genişlettiklerini, mesleki yeterliliklerinin arttığını ifade etmişlerdir.

"Farklı alandan kadınlarla çalışma yürütmek benim açımdan da oldukça güçlendirici oldu. Kamu kurumları, yerel yönetimler ve benzeri yerlerle kurulacak işbirlikleri konularında kendimi daha fazla geliştirdiğime inanıyorum. Ayrıca tüm proje sürecinde farklı kadın sivil toplum kuruluşlarını ile de iletişim kurmak benim açımdan oldukça önemli oldu."
(Lotus Kadın Dayanışma ve Yaşam Derneği temsilcisi)

Sahadan etkili uygulamalar ve öğrenilen dersler

"Program boyunca her bir araya geldiğim grup bana birçok şey kattı. "Nasılsın Çemberi"nden başlayarak, toplumsal cinsiyet ve kadın sağlığı konularını konuşurken tekrar tekrar kadınların maruz kaldığı engellere, zorluklara tekrar tekrar şahit oldum. Yine tüm bu zorlukların karşısında kadınların nasıl var güçleriyle mücadele ettiklerini gördüm. Benim için her buluşma bir ilham kaynağı oldu." ***(KEP Kolektif Etki Programı Derneği)***

Araştırma ve ihtiyaç tespiti

Hibe alan 7 sivil toplum kuruluşundan ikisi, kendi hedef gruplarıyla kapsamlı saha araştırmaları gerçekleştirerek yerel ihtiyaçları belirlemiştir. Bir kuruluş, Şanlıurfa'nın iki dezavantajlı mahallesinde yaşayan 400 kadınla görüşerek kadınların CDŞ alanında yaşadıkları zorlukları ve ihtiyaçları tespit etmiş, bir başka kuruluş ise 100 engelli kadına ulaşarak iklim krizi koşullarında engelli kadınların ne tür hak ihlalleriyle karşı karşıya olduğunu ortaya koymuştur. Saha araştırması yapan sivil toplum kuruluşları, bu çalışmalar sayesinde ihtiyaçlar ve sorunlar arasındaki ilişkileri ve farklı toplumsal sorunların birbirleriyle bağlantılarını daha iyi kavradıklarını ifade etmiştir.

Saha araştırmaları yalnızca alana dair bilgi üretmekle kalmamakta, kurumların hedef gruplarıyla ilişkilerini güçlendirmekte ve yerelde veriye dayalı çalışmalar yürütmeleri sayesinde kurumsal işbirliği kapasitelerini artırmaktadır. Sahadan veri toplamak, güncel ihtiyaçları kesişimsel bir yaklaşımla değerlendirmeyi

ve veriye dayalı savunuculuk yapabilmeyi de sağlamıştır. Bu deneyimler, ihtiyaç araştırmalarının yalnızca proje tasarımının başlangıcında kullanılan bir araç gibi değil, uygulama ve savunuculuk süreçlerini güçlendiren bir yöntem olarak verimli kullanıldığını göstermektedir. Saha araştırmasını derneğin bizzat kendisinin yapmasının yarattığı birbirini besleyen etkileri Yaşamevi'nin ifadesinde görmek mümkündür.

> *"Programın kurumumuza hedeflenen sonuçların ötesinde de etkileri oldu. Mahallelerde kurduğumuz düzenli ilişkiler, Yaşamevi'nin tanınırlığını ve kadınların kurumumuza duyduğu güveni artırdı. Kadınların birbirlerine deneyimlerini aktarması ve başka kadınları derneğe yönlendirmesi, yerel dayanışmayı güçlendirdi. Hukuki ve psiko-sosyal desteğin birlikte yürütülmesi, ihtiyaçları daha bütünlüklü değerlendirmemizi sağladı. Saha deneyimleri ayrıca planlama, kurumlar arası işbirliği, veri toplama ve raporlama kapasitemizi geliştirdi".*
> ***(Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği)***

Eğitim, bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları

Hibe alan sivil toplum kuruluşlarının tamamı bilgilendirme ve farkındalık artırma amaçlı faaliyetler yürütmüştür. Her kuruluş, faaliyetlerini kendi hedef grubunun ihtiyaçlarına göre tasarlamıştır. Dezavantajlı koşullarda yaşayan ve eğitim düzeyi düşük kadın gruplarıyla yürütülen çalışmalarda, eğitimler daha çok soru-cevap ve sohbet biçiminde ilerlemiştir. Ayrıca birçok kadın için mahallelerinden uzakta bulunan derneklerin ofislerine gitmek, eğitimlere katılımın önünde engel oluşturmuştur. Bazı kuruluşlar bu durumu uygulama sürecinde fark ederek yöntemlerini değiştirmiş, eğitim

ve farkındalık çalışmalarını kadınların tercih ettikleri mekânlarda (evler, parklar gibi) gerçekleştirmiştir. Kadınların katılımına eş veya baba izni, evde bakım vermeleri gereken çocuk ya da yetişkinlerin bulunması da engel teşkil etmiştir. Bakım yükü, katılımın önündeki en yaygın engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklarına bakan anneler eğitimlere çocuklarıyla gelmek durumunda kalmıştır. Bazı kuruluşlar sonraki faaliyetler için bakım desteği vermeyi planlamış, bazıları ise evlerde eğitimler düzenleyerek çocuk veya yetişkin bakım sorumluluklarının eğitime katılım üzerindeki etkisini azaltmaya çalışmıştır. Bu deneyimler, eğitimlerin içeriği kadar zamanı, süresi ve mekânının da hedef grubun yaşam koşullarına göre belirlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Eğitim çalışmalarında birçok sivil toplum kuruluşu çalışanı ve gönüllüsü, TAPV'ın uzman eğitmenlerinin saha ziyaretleri sayesinde uygulamalarını daha verimli hale getirdiklerini ifade etmiştir. Uzman eğitmenlerin göçmen kadınlar ve okuma yazma bilmeyen kadınlar gibi farklı profillerdeki gruplarla çalışma deneyimi, bu gruplarla çalışan sivil toplum kuruluşlarının öğrenme sürecini kolaylaştırmıştır. Eğitici eğitimlerinin ardından sahada süpervizyon desteğinin, ihtiyaçların ortaya çıkması beklenmeden sunulması önerilmektedir. Böylece eğitimi alan kişilerin öğrendiklerini uygulamaya aktarırken karşılaştıkları güçlükler erken aşamada ele alınabilir.

Son olarak, eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşları, kadınlar ve genç kızlarla yaptıkları çalışmalarda güvenli alan oluşturmanın önemini fark ettiklerini sıklıkla dile getirmiştir. Eğitimler başta olmak üzere cinsel sağlık, üreme sağlığı, cinsel şiddet ve kadına yönelik şiddet gibi konularda gerçekleştirilen buluşmalarda güvenli bir ortamın sağlanması, yargılayıcı

olmayan bir dilin benimsenmesi ve mahremiyetin korunması, kadınların deneyimlerini ve ihtiyaçlarını paylaşabilmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Güvenli alan oluşturulması, yalnızca katılımcıların kendilerini rahat hissetmelerini değil, ihtiyaçların daha açık biçimde ifade edilmesini ve uygun destek mekanizmalarına yönlendirme yapılabilmesini de kolaylaştırmaktadır.

Hizmet sunumu ve yerel işbirlikleri

Programdan yararlanan sivil toplum kuruluşlarının önemli bir kısmının yürüttüğü çalışmalar içinde kadınları ve kız çocuklarını ihtiyaçları doğrultusunda kamu kurumlarına yönlendirme hizmeti vermektedirler. Bazıları da kadınlara hukuki danışmanlık ve vaka takibi hizmeti sunarken, bazısı da psiko-sosyal danışmanlık vermektedir.

Proje desteği almayan sivil toplum kuruluşlarında sundukları hizmetlere ÜS ve CDŞ başlıklarını dahil edenler olmuştur. Proje desteği alan sivil toplum kuruluşları ise, sundukları hizmetleri yerel yönetimler başta olmak üzere barolar, üniversiteler ve benzer alanlarda çalışan çeşitli aktörlerle işbirliği içinde hayata geçirmiştir. Sahada yürütülen çalışmaların kapsamı, kuruluşların yereldeki görünürlüğünü artırmış; bu kuruluşların alanda çalışan diğer kurumlar tarafından güvenilen ve danışılan aktörler haline gelmesine katkı sağlamıştır. Örneğin Şanlıurfa'da Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesine bağlı Kadın ve Aile Hizmetleri Daire Başkanlığı ile işbirliği geliştirmiş, kurum temsilcileriyle atölyeler gerçekleştirmiştir. Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı ise Ataşehir Belediyesi ile kurduğu işbirliğini proje sonrasına taşımış, şiddetle ilişkili risklerle karşılaşabilecek çocuklara yönelik geliştirdiği psikososyal atölyelerin

belediyenin önleyici çocuk hizmetlerinden biri haline gelmesini sağlamıştır. Bu tür işbirlikleri, projelerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında sivil toplum kuruluşlarının atabilecekleri en önemli adımlardır. Özellikle hizmetlerin yerel kurumların mevcut çalışma düzenine dahil edilmesi, proje süresi sona erdikten sonra da devam edebilmeleri açısından önemli bir uygulama örneğidir.

Savunuculuk ve yerel işbirlikleri

Programın dikkat çekici kazanımlarından biri, sınırlı insan kaynağına, finansal olanaklara ve savunuculuk deneyimine sahip yerel kuruluşların, başlangıçta öngördüklerinin ötesine geçen savunuculuk çalışmaları geliştirebilmesi olmuştur. Program kapsamında ÜS ve CDŞ alanında yeni savunuculuk çalışmaları yürüttüğü gözlemlenen kuruluşlar, hibe desteği alan kuruluşlar olmuştur. Hibe desteği alan kuruluşlardan bazıları, hibe başvuru sürecinde taahhüt ettikleri savunuculuk çalışmalarının ötesinde faaliyetler gerçekleştirmiş, hedeflerinden daha fazla kurum ve kişiyle ilişki kurmuş, bazıları ise proje sonrasında da faaliyetlerini sürdürecek platformlar oluşturmuştur.

Çok paydaşlı savunuculuk çalışmalarını mümkün kılan etkenler incelendiğinde, saha araştırması yapmanın, sahadan veri üretmenin ve ihtiyaçları belirlemenin önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Bazı sivil toplum kuruluşları, proje öncesinde iletişim kuramadıkları kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin, yürütülen çalışmaların ardından kendileriyle diyalog kurmak üzere girişimde bulunduğunu aktarmıştır. Yerelin dinamiklerini dikkate alarak politika önerileri geliştirmek, yerel yönetimlerin ilgisini çekmiştir. Öte yandan bazı sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimlerle önceden kurdukları yakın ilişkiler de savunuculuk çalışmalarının muhatap bulmasında rol oynamıştır. Son olarak, program kapsamında verilen savunuculuk ve politika geliştirme

eğitimleri ile mentorluk destekleri de bu faaliyetlerin gerçekleşmesinde etkili olmuş; kuruluşların savunuculuk yapma konusundaki isteklerini ve becerilerini artırarak projelerin savunuculuk çalışmalarını güçlendirmelerine katkı sağlamıştır. Bu deneyimler, yerel kuruluşların sahadan ürettikleri bilgi, kurdukları güven ilişkileri ve ihtiyaçlarına uygun teknik ve finansal desteklerle kısa sürede gelişebildiğini göstermektedir. Dolayısıyla hibe programlarında yararlanıcı kurumların savunuculuk kapasitesi başlangıçta sınırlı olsa dahi, uygun destek mekanizmaları ile yerel politikaların geliştirilmesi sürecine katkı sunabilen aktörlere dönüşebilmektedir.

Kesişimsel yaklaşım

Programın başarılı yönlerinden biri, kuruluşların ÜS ve CDŞ konularını diğer hak alanlarıyla ilişkilendirerek kesişimsel düşünmelerine sağladığı katkı olmuştur. Bu yönde hem hibe alan hem de hibe almayan kuruluşlarda gelişim gözlemlenmiştir. Bu gelişimde önemli rol oynayan uygulamalardan biri, kuruluşların birbirlerinden öğrenmelerini mümkün kılan paylaşım ortamlarının oluşturulmasıdır. Çok farklı hak alanlarında çalışan kuruluşların ortak bir amaç doğrultusunda programa dahil olması ve ortak paylaşım alanlarında deneyimlerini aktarması, kesişimsel düşünmenin gelişmesinde kritik rol oynamıştır. Bu bulgu, farklı uzmanlık alanlarına sahip kuruluşların bir araya getirilmesinin yalnızca bilgi paylaşımına değil, kuruluşların kendi çalışma yöntemlerini ve hizmetlerinin erişilebilirliğini yeniden değerlendirmelerine de katkı sağlayabildiğini göstermektedir. Kesişimsel yaklaşımın hak mücadelesinde ve ihtiyaçların karşılanmasında etkili bir yaklaşım olduğu dikkate alınarak, bundan sonraki benzer programlarda farklı hak alanlarında faaliyet yürüten kuruluşların birbirlerinden öğrenmelerine imkân sağlayacak buluşmalar tasarlanması önerilmektedir.

Yerelin ihtiyaçları

Kadınların ve kız çocuklarının ÜS ve CDŞ alanındaki ihtiyaçları

Sivil toplum kuruluşlarının saha araştırmaları ve deneyimleri bize çoklu dezavantajların ÜS ve CDŞ alanlarında bilgiye erişimde, haklar konusunda farkındalığa sahip olmada ve hak arayışında kadınları ve kız çocuklarını daha da dezavantajlı konuma sürüklediğini göstermektedir. Göçmenlerle çalışan derneklerin deneyimleri, kültürel normların ve dil bariyerinin kadınların sağlık hizmetlerine ve haklarına ilişkin bilgiye erişimlerini engellediğini ortaya koymuştur. Yoksulluğun yüksek olduğu mahallelerde çalışan derneklerin deneyimleri ise yoksulluğun kadınların hijyen ürünlerine erişimini zorlaştırdığını, regl dönemindeki temel ihtiyaçların karşılanamamasının hem fiziksel hem de psikolojik olumsuz etkiler yarattığını ve kız çocuklarının regl dönemlerinde okula devamını olumsuz etkilediğini göstermiştir. ÜS konularında kadınların ve kız çocuklarının doğru ve güvenilir bilgiye erişimi, temel ihtiyaçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. İklim krizi ve afet koşullarının engelli kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları üzerindeki etkilerini araştıran ve bu konuda politika önerileri geliştiren proje ise engellilik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve afet koşullarının bir araya gelmesiyle oluşan, çoğu zaman görünmeyen ihtiyaçları ortaya koymuştur. Bu deneyimler, ÜS hizmetlerinin yalnızca mevcut olmasıyla değil, farklı koşullarda yaşayan kadınlar için erişilebilir olmasıyla da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

CDŞ alanındaki başlıca ihtiyaçlar, kadınların yaşadıkları hak ihlallerini tanıyabilmeleri ve hukuki ve psikososyal destek mekanizmalarına

erişebilmeleridir. Proje desteğiyle bu tür hizmetlerin kapasitesini artıran derneklerin, destek süresi tamamlandığında aynı yoğunlukta hizmet sunmaya devam edebilmeleri için finansman ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. CDŞ ile mücadelede bir diğer önemli ihtiyaç, şiddet ortaya çıkmadan önce risklerin belirlenmesine ve önlenmesine yönelik çalışmaların yaygınlaştırılmasıdır. Özellikle şiddete maruz kalma riski yüksek gruplarla yürütülen koruyucu ve önleyici çalışmaların sınırlı olması, bu alanda yeni yöntemlerin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı'nın projesi, belediye meslek elemanlarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilişkili riskleri fark etme ve çocuklarla koruyucu ve önleyici çalışmalar yürütme kapasitelerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca risk altında olduğu belirlenen çocuklara yönelik tasarlanan psikososyal atölyelerle önleyici çalışmalara somut bir örnek oluşturmuştur. Bu yaklaşımın sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına da örnek oluşturabileceği düşünülmektedir. Çocuk suçluluğu üzerine çalışan ve bu projeye kadar CDŞ alanında çalışma yürütmemiş olan Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı için de farklı hak alanlarını bir araya getiren bu çalışma, kuruluşun kendi kapasitesini geliştirmesine katkı sağlamıştır.

Yerel sivil toplum kuruluşlarının kurumsal ihtiyaçları

Program deneyimleri, yerel sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını sürdürmekte karşılaştıkları başlıca güçlüklerin insan kaynağı, finansman ve teknik kapasite eksiklikleri etrafında toplandığını göstermektedir. Bu ihtiyaçlar birbirinden bağımsız değildir. Sınırlı finansman, kuruluşların yeterli sayıda çalışan istihdam etmesini, uzmanlık desteği almasını ve düzenli saha çalışmaları yürütmesini güçleştirmektedir. Özellikle az sayıda çalışan

ve gönüllüyle faaliyet gösteren kuruluşlarda, proje uygulama, idari işler, raporlama ve kaynak geliştirme sorumluluklarının aynı kişiler tarafından üstlenilmesi önemli bir iş yükü yaratmaktadır.

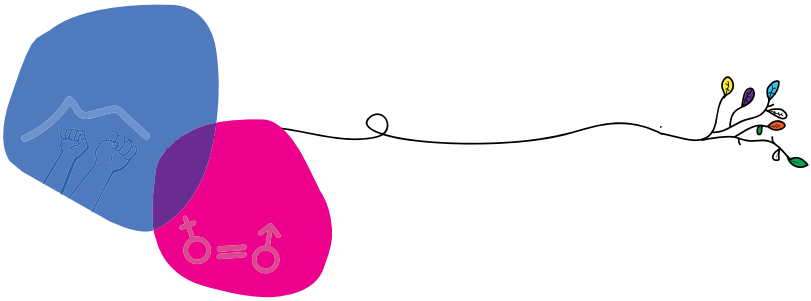
Finansman ihtiyacı yalnızca yeni faaliyetlerin gerçekleştirilmesiyle sınırlı değildir. Kuruluşların mevcut hizmetlerini sürdürebilmeleri, personel giderlerini karşılayabilmeleri ve proje harcamalarını zamanında yapabilmeleri de düzenli ve öngörülebilir kaynaklara bağlıdır. Program kapsamında bazı sivil toplum kuruluşlarının son üç aylık proje harcamalarını önceden karşılamak zorunda kalmaları nedeniyle mali güçlükler yaşamaları ve yöneticilerinin bireysel borçlanma riskiyle karşı karşıya kalmaları, hibe ödeme koşullarının yerel kurumların finansal olanaklarına uygun biçimde tasarlanmasının önemini göstermiştir.

Bir diğer önemli ihtiyaç, kuruluşların kendi çalışma alanlarında saha araştırmaları yapabilmeleri ve hedef gruplarının ihtiyaçlarını sistematik olarak belirleyebilmeleridir. Sınırlı insan kaynağı ve bütçe nedeniyle bazı kuruluşlar faaliyetlerini ağırlıklı olarak ofislerinden yürütmekte, sahaya düzenli çıkma ve veri toplama olanağı bulamamaktadır. Oysa program kapsamında gerçekleştirilen araştırmalar, sahadan elde edilen bilginin hem faaliyetlerin ihtiyaçlara göre şekillendirilmesini hem de yerel savunuculuk çalışmalarının güçlenmesini sağladığını göstermiştir. Bu nedenle saha araştırması ve ihtiyaç tespitine ayrılacak kaynaklar, yerel kuruluşların kapasitesini geliştirmede önemli bir destek alanı olarak değerlendirilmelidir.

Araştırma yöntemleri, izleme ve değerlendirme, hak temelli hizmet sunumu, savunuculuk ve stratejik planlama alanlarındaki teknik kapasite ihtiyaçları, yerel sivil toplum kuruluşlarının uzun süredir karşı karşıya olduğu yapısal

ihtiyaçlar arasındadır. Program deneyimleri, bu ihtiyaçları bir kez daha görünür kılmış ve kuruluşların mevcut bilgi, deneyim ve kaynaklarına göre farklılaşan desteklere duydukları ihtiyacı hatırlatmıştır. Bunun yanı sıra, şiddet ve hak ihlalleri gibi hassas konularda çalışan sivil toplum çalışanlarının karşılaştıkları duygusal yükle baş edebilmeleri ve iyilik hallerini koruyabilmeleri için desteklenmeleri de program kapsamında ortaya çıkan ihtiyaçlardan biri olmuştur. Bir kuruluş, çalışanlarının ikincil travma ve duygusal yıpranmayla baş etme kapasitelerini güçlendirmek amacıyla bu konuda mentorluk desteği almıştır. Yerel sivil toplumun güçlenmesi için yalnızca proje faaliyetlerine kaynak sağlanması değil, kuruluşların bu faaliyetleri planlama, uygulama, değerlendirme ve sürdürebilme kapasitelerinin ve çalışanların iyi olma hallerinin de desteklenmesi önemini korumaktadır.

Sivil Toplum Destek Programı'nın uygulama deneyimleri, gelecekte benzer destek programlarının tasarımında ve yürütülmesinde dikkate alınabilecek önemli öneriler ortaya koymuştur.

Geleceğe yönelik öneriler

Esnek ve ihtiyaçlara duyarlı program yönetiminin sürdürülmesi: Destek programlarının tasarımında ve uygulamasında esneklik, yerel koşullara ve kuruluşların değişen ihtiyaçlarına yanıt verebilmek açısından önemli bir rol oynamaktadır. Yerelin dinamiklerini tanıyan, desteklenen kuruluşlarla yakın iletişim kuran ve ihtiyaçlar doğrultusunda çözümler geliştirebilen yürütücü kurumların yaklaşımı, programın etkili uygulanmasına katkı sağlamıştır. TAPV'ın gelecekteki çalışmalarında da bu yaklaşımı koruması önerilmektedir.

Finansman ve ödeme süreçlerinin yerel kuruluşların koşullarına uyarlanması: Yerel sivil toplum kuruluşlarının finansman sorunları giderek derinleşmektedir. Özellikle düzenli geliri ve ön finansman olanağı bulunmayan dernekler, proje harcamalarını kendi kaynaklarıyla önceden karşılamakta zorlanmaktadır. Bazı kuruluşlarda bu durum, yöneticilerin kişisel borçlanma riskiyle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Hibe ödeme takvimlerinin ve harcama süreçlerinin bu finansal kırılganlık dikkate alınarak düzenlenmesi, desteklenen kuruluşların öncelikli talepleri arasındadır.

Proje tasarımında kuruluşların uygulama kapasitesinin değerlendirilmesi: Bazı hibe yararlanıcıları, proje uygulama sürecinde taahhüt ettikleri faaliyetlerin tek kişinin üstlenebileceğinden daha fazla iş yükü yarattığını fark etmiştir. Özellikle ilk kez bu ölçekte bir proje yürüten kuruluşlar için uygulamanın gerektirdiği zaman ve insan kaynağını başvuru aşamasında öngörmek güç olabilmektedir. Bu nedenle hibe alan örgütler TAPV'ın başvuru ve değerlendirme süreçlerinde kendilerini olası kapasite aşımı konusunda uyarmasını, faaliyet planları ile mevcut insan kaynağının birlikte değerlendirilmesini sağlamasını talep etmişlerdir.

İş birliklerinin geliştirilmesi ve uluslararası bağlantıların güçlendirilmesi: Siyasi ortamın yerel ve ulusal düzeyde kurumlar arası işbirliklerini zorlaştırabildiği bu dönemde, sivil toplum kuruluşları için uluslararası işbirliği fırsatlarının geliştirilmesi önem kazanmaktadır. UNFPA gibi uluslararası kuruluşların ağları ve kurumsal ilişkileri, yerel örgütlerin yeni paydaşlarla tanışmasına, deneyimlerini paylaşmasına ve farklı destek olanaklarına erişmesine katkı sağlayabilir.

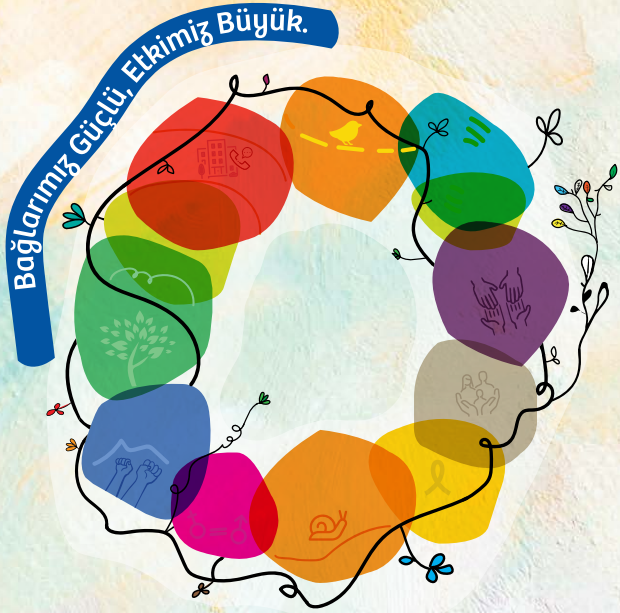
Eğitim ve raporlama süreçlerinin sadeleştirilmesi: Yoğun eğitim takvimi ve raporlama yükü, kuruluşların diğer faaliyetlere ayırdığı zamanı sınırlayabildiğinden eğitimlerin daha dengeli planlanması ve raporlama belgelerinin sadeleştirilmesi önerilmektedir. TAPV'ın ilk hibe uygulama deneyiminde geliştirdiği sistemler gözden geçirilerek ayrı izleme ve değerlendirme raporu, ilerleme raporuna entegre edilebilir. Birçok kuruluşun final raporunu hazırlamayı kolaylaştırdığını belirttiği aylık raporlama uygulaması korunurken içerik tekrarları azaltılabilir. Raporların her ay basılıp kargolanması yerine zaman, maliyet ve çevresel etkiler açısından daha uygun olan dijital raporlama tercih edilmelidir.

Saha ziyaretlerine ve yüz yüze buluşmalara daha fazla yer verilmesi: Saha ziyaretleri, yürütücü kurumun yerel koşulları ve kuruluşların ihtiyaçlarını doğrudan gözlemlemesine, uygulama sırasında karşılaşılan güçlükleri daha iyi anlamasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle program tasarımında saha ziyaretlerine özel takvim ve bütçe ayrılması önerilmektedir. Benzer şekilde, kuruluşların birbirini tanımasını, deneyim paylaşmasını ve yeni işbirlikleri geliştirmesini sağlayan yüz yüze buluşmaların sayısının artırılması önemlidir.

STDP Programı kapsamında hibe desteği alan sivil toplum örgütleriyle gerçekleştirdiğimiz röportajları okuyarak çalışmalarını, deneyimlerini ve etki alanlarını daha yakından tanıyabilirsiniz.

NOTLAR

www.tapv.org.tr - info@tapv.org.tr

facebook.com/tapvakfi

twitter.com/tapvakfi

akademi.tapv.org.tr

instagram.com/tapvakfi/

Norway

STGM
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

TAPV
Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

UNFPA
Birleşmiş Milletler
Nüfus Fonu